

LINDGREN Torgny. *El camino de la serpiente sobre la roca.*

Bassarai argit. 2001, 124 or.

Luis Mari MUJICA

Lindgren suediarrek bere eleberrian erruralismo oso elemental -eta poetiko bati- loturiko trama eskaintzen digu idazkera, berezian. Suediarri bizitzaren aldarteak gaitzenak modu xumean islatzea atsegin zaio, giza egitatearen kontrakotasunak agirian ezartzea, hau da, amodioa eta gorrotoa, duintasuna eta zabarkeria, biziaren xarma eta existentziaren gaztazka penagarriak albojartzea. *El camino de la serpiente sobre la roca* eleberria giza menderakizun ekonomiko eta sexualaren egutegia gertatzen da, gizaki malerusen patua eremu oso tipi eta hertsian zelakoa gerta daitekeen azalduz.

Trama erruralismo kontraesankor, krudel (eta poetiko) baten andanan ematen zaigu, sorpresaz ukitua. Suediako eskualde erruralean -landakoan- gauzatzen da argudioa, eta , kurioski, gizarte erabat erlijios baten (bibliari atxikitako giro etengabea) garatzen da, alde horrek eleberri osoari aire berezia erantsiz-. Emozioak, kontraesanak, biziaren patua gaitza, mixeriarene orratza -(bihotzeko pasio zabarren ildoak) erakusten zaigu.

Gure ustean, eleberri erruralak erakarpen-indar apartekoa du oraindik (bere pasio, kontraesan-gune -eszenategi tremendo-eta hirian ematen ez diren baldintzei esker); mundu horretan egitatea zakar eta freskoagoa gerta daiteke, maiz. Ezin da ahantzi hemen, Barojak, Delibesek, Celak (edo berrikitan) M. Rivas-ek eleberri-molde hori maisuki landu dutela, eta euskal eleberriaren alorrean ere fruiturik lortuenetakoak esparru horretan ematen direla.

Lindgren-en liburuko orriak, bestalde, metaforaz (eta poesia freskoz) beteta daude. Bere mintzoa biziki poetikoa da (nahiz poetiko izateak ez duen adierazten trataera berezia, trazo xumeen xarma baino), naturaren ukitu etengabea du eta –esan dugunez– Bibliatik (zehazkiago, salmoetatik eta Job-en liburutik) harturiko gogoeta-giroa... Bertako irudi eta metafora zenbait bizia da, gordina da, adibidez, sentimenduak baitan *labana larruan* bezala sarturik daudela espresatzean, edo eta bihotzeko asmo txarrak alorrean jaiotako *sasiak* bailiran interpretatzean. Poesia da, orobat, Tea eta Eva bezalako emakumezkoen eskuetan armonioak edo biolinak jalgitako musika gozoa; musikaren bidez espresatzen dituzte bere aldarte animikoak (nahiz musika izan bere bizibidea tokatu zaien pobrezia gaitza eta fatalista gainditzeko). Eta fatalismoa alpatuta, ezin ahantzi nobela osoan nabaria den patu gaitzeko egitatea, alegia, gauzak nahitaez hala gertatzen direnaren konstatapena. Job-en kexuetan bezala, fatalismoa eta protesta ageri dira nagusi. Oso maiz, hain zuzen, eleberrian "la cosas son como son", "las cosas eran como eran" delakoak errepika etsipentsua ezartzen dio bizitzari. Dena fatalismoaren saretan ematen da, Bibliatik jasoriko giro berezian garatua.

Kuriosoa gertatzen da, bestalde, eleberrian suediar giro ebanjelista erlijiosoaren indarra eta marka. Ezin ukatu eleberriak erlijiozko funts eta ukitu berezia duela, gure artean (euskal eleberriaren esparruan esan nahi dugu...), gatazka bezala, urteetako hutsune lamentagarria gainditu ez dugula oraindik –autore urrien kasuan ezik-. Izan ere, federekin loturiko arazoak ere giza auzi dira, federean gorabeherak giza-egitate dira (eta horri euskal eleberri modernoak infantilismoz, gehienbatean, muzin egiten dio, euskal gizarteari dagokionez irrealismo txiroan eroriz). Bibliako erreferentziak, bada, etengabeak dira Lindgren-en eleberrian, federean haria (bekatua amodioa eta gorrotoaren erdian) behin eta berriz txertatu eta saretzu, eta horretan ere gauzatzen da poesiako puntu bat.

Eleberrian pertsonaia nagusi dira Ol Karlsa zaharra eta Tea emazte gaztea, gerora Karl Orsa (Ol Karsa-ren semearen) emazte malerus bilakatua (menderakizun sozial -eta, batez ere, xexualaren-lehen paradigma geratuz). Baina menderakizun lotsagarri horren patuak Tearen alabengan ere jarraitzen du, batez ere, Evarengan (eta geroago Janiren emazte bihurtuko den Johanaren neskame-ohiaren kasuan). Tea, probreziaren kausaz, Ol Karlsa zaharraren apeta makur

eta grina zatarren mende agertzen zaigu eleberraren lehen zatian, eta gero bere semearen morrontza sexualera behartua. Bere ahalbide ekonomikoaz baliatzen dira aita-semeak, Tea eta bere familiaren patua ilunagoa bilakatzearen. Sexualitatearen morrontzak familia -jauziz-jauzi- okerreragotara darama, une batean, Karl Orsak bere arreba-ordea -Eva gaztea- berarekin harreman sexualek edukitzera behartzeraino... Bestainbeste jazoko zaio Jani (eleberrian esatari agertzen denari) emazteaz ere sexualki profitatzen dela (Karl Orsarekiko zor ekonomikoz Josia egonik). Tea eta Jakob-en amodioak, orobat -pobrezia dela medio- Karl Orsaren abusuak ditu muga (oro bere apeta sexual zabarren mendera ekarriz...).

Pertsonaien hurbiletik doa argudioaren trama, sumintasunez eta etsipenez, prosaz eta poesiaz ukitua, amodioa eta gorrotoa Bibliatik jasoriko gogoeta eta errezoen andanan kokatuz ... Noski, azkenean, odolak ezartzen du protagonismoa, Karl Orsa gizatxar bortxatzailearen zakila Janik labanaz mozten baitu modu gaitzean -eta gero Janiren egoitza-teilatura igota etxea desegitean Karl eskopetaz hiltzen...-.

Kurioski, Lindgren eleberrigileak eszenategi sexualak sugeritu bakarrik egiten ditu (plano zehatzegiak ekiditen ditu), eta horretan originala da. Tea, Eva eta Johanaren morrontza sexualaren paradigmak Suediako gizarte erruralaren estampa bezala eskaintzen zaizkigu, oro kontraesan, etsipen bibliko eta poesiazko oldetan emanak; aipaturiko emakumeen bihotzean bizitzaren patuarekiko umiltasuna eta pobrezia onarpen etsiak dira nagusi -musikan bilduriko xarma triste batean bilduak-. Karl Orsak Tea-ri sei sasi seme-alaba eman dizkio, baina ez dio ofizialki bat ere ezagutarazi. Denak "aita ez-ezagun baten" seme-alaba dira... Tea eta beretarrak erabateko sumisio sexual (eta ekonomikoan) azalduko dira erremediorik gabe. Eleberrian, bada, poesia eta bizitzaren patu gaitza gizatxar egoista eta bortxatzaileen aldarte menderatzaileetara. Horretan gauzatzen da, bereziki, goian aipaturiko emaztekieen fatalismoa (Bibliako Job-en liburuaren espirituan gauzatua...).

Idazlearen aldetik liburuak estilo berezia du. Normalean, perpaus luze, garatu eta akademizistegietatik ihes egiten du, esaldi motzak landuz, eta, partikularzki, sintaxiaren alorrean molde bixtiak... ageri.. Noski, guk suedieratik gaztelaniara eginiko itzulpena ezagutzen dugu, baina badirudi itzultzaileak estilo ori zintzoki isplitatu

nahi izan duela. Hain zuzen, subjekoak, batzuetan, aditzen loturatik at ikusten dira. Subjektoak eta osagarri zuzenak modu isolatuan ere agertzen dira. Sintaxia erromanikoen eskema ohikoa (subjektua, aditza, osagarriak...) berariaz eten egiten dira, eta puntuazio apropos bat nabarmentzen da bitxiki... Beste balibide bereziak paralelismoak, anaforak, konkatenazioak eta juntagailu errepikakorrez baliaturiko errekuustoak azaltzen dira. Hona perpaus zenbait puntuazio eta joskera bereziz: "*Dinero no tengo, dijo el abuelo. Pero más adelante*", (13 or.), "*Johan, dijo madre. Como su abuelo*" (18 or.), "*Parece que está hecho en Italia. O en Palestina*" (23 or.), "*Pensaba más adelante, dijo madre. Estoy sola. Y sin dinero*" (24 or.). Beno, egia esateko, idazkera hau ez da ohikoa... Ikusten denez, hemen puntuazioak perpausen saredura eta elementu sintaktikoen lotura normaletik ihes egiten du, eten egiten da espero zitekeen esaldiaren gauzatzea, askatasun osoa –ahozko mintzoaren moldetik hurbilena– idazkeran bilatuz...

Laburbilduz, Lindgren eleberriarren emaitza berria gustokoa zai-gula esan daiteke, eta egungo literaturaren esparruan nabarmen geratzen dela giro erruralean garaturiko narratibak baduela toki berezi ongi lortua.